

Микуленко М. В.

Дніпровський державний університет внутрішніх справ

ПОЛІТИКА ЄС ЩОДО ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ: УРОКИ ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

У статті розглянуто інтеграційну політику та стратегії, координацію реагування на надзвичайні ситуації, а також цифрові та ІКТ-рішення, що пропонуються українським вимушеним мігрантам, які отримали тимчасовий захист, у посткомуністичних державах-членах ЄС Центральної та Східної Європи, зокрема в Польщі та Чехії, а також в Ізраїлі. У цьому контексті, основна увага приділена аналізу результатів проєкту європейських дослідників «Інтеграція мігрантів за допомогою освіти» (MINTE), у межах якого досліджувались стратегії та політика інтеграції вимушених українських мігрантів, як на національному, так і місцевому рівні управління. З'ясовано, що під час цих досліджень було виявлено численні приклади передового досвіду у сфері прийому та ранньої інтеграції людей, які відчували на собі наслідки війни РФ проти України. Втім, європейські дослідники дійшли висновку про те, що тимчасовий характер статусу захисту українських вимушених мігрантів створює невизначеність щодо їхнього майбутнього в ЄС. Як наслідок, ця невизначеність перешкоджає сталості успішних інтеграційних ініціатив, їх належній координації, а також бажанню держав-членів ЄС розробляти довгострокові інтеграційні стратегії та політику. У відповідь на зростання рівня невизначеності та загострення проблем з інтеграцією українським вимушених мігрантів, Європейська Комісія на початку червня 2025 р. опублікувала довгоочікувану пропозицію щодо рекомендації Ради ЄС про відмову від тимчасового захисту. В статті наведені ключові рекомендації експертів проєкту MINTE, які стосуються виходу ЄС та його держав-членів з режиму тимчасового захисту та забезпечення справедливого, довгострокового перебування та інтеграції українських вимушених мігрантів в Європейському Союзі. Запропоновано також перспективні напрями подальших досліджень зазначеної проблематики такі як: розроблення та імплементація довгострокових національних стратегій інтеграції вимушених мігрантів; актуальні виклики та перспективи застосування цифрових інструментів ІКТ-рішень, що пропонуються особам, які отримали тимчасовий захист; перспективи гармонізації прав і послуг, доступних вимушеним мігрантам, що перебувають у різних національних правових статусах.

Ключові слова: міграційна політика ЄС, довгострокова інтеграція мігрантів, національні стратегії інтеграції мігрантів, статус українських вимушених мігрантів, управління посткризовими потребами мігрантів.

Постановка проблеми. Через понад три роки після початку повномасштабної війни Росії проти України та подальшої первинної активації Директиви ЄС про тимчасовий захист [4] (ДТЗ) у 2022 р. постали нагальні питання про довгострокову ситуацію з українськими вимушеними мігрантами в ЄС. У пошуках відповідей на ці запитання варто звернути увагу на досвід деяких посткомуністичних країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), які прийняли найбільшу кількість мігрантів. У зв'язку із цим, Група з питань міграційної політики [11] (MPG) – незалежний аналітичний центр, що базується в Брюсселі, який реалізує проєкти, проводить засновані на фактичних

даних дослідження та кампанії у сферах інтеграції, міграції та боротьби з дискримінацією – започаткував проєкт «Інтеграція мігрантів за допомогою освіти» [10] (MINTE).

На сьогоднішній день проєкт MINTE дослідив інтеграційну політику та стратегії, координацію реагування на надзвичайні ситуації, а також цифрові та ІКТ-рішення, що пропонуються українським особам, які отримали тимчасовий захист, у країнах ЦСЄ, а також в Ізраїлі. У межах проєкту досліджувались як національний, так і місцевий рівні управління. У ході цих досліджень було виявлено численні приклади передового досвіду у сфері прийому та ранньої інтеграції людей, які

відчули на собі наслідки війни РФ проти України. Однак наскрізна думка, яка неодноразово зустрічається у висновках, свідчить про те, що тимчасовий характер статусу захисту українських вимушених мігрантів створює невизначеність щодо їхнього майбутнього в ЄС. Ця невизначеність, у свою чергу, перешкоджає сталості успішних інтеграційних ініціатив, їх належній координації, а також бажанню держав-членів ЄС розробляти довгострокові інтеграційні стратегії та політику [18, р. 1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Політика ЄС та його держав-членів, зокрема посткомуністичних Центральної та Східної Європи, стосовно українських вимушених мігрантів потрапила в науковий порядок денний європейських науковців порівняно недавно. Це пояснюється високим рівнем невизначеності практично в усіх сферах публічної політики ЄС та його держав-членів, що спричинила повномасштабна війна в Україні, що вже триває понад три роки. Не є винятком й європейська міграційна політика, ключовим викликом якої є тимчасовий характер статусу захисту українських вимушених мігрантів, який сьогодні породжує численні проблеми щодо їхнього майбутнього в ЄС. У зв'язку із цим, теоретичні та практичні аспекти зазначеної проблематики досліджують такі зарубіжні, переважно європейські, учені, як Аміт К., Бентон М., Белевська А., Вагнер М., Вайтович В., Єлінкова М., Йилмаз С., Йовова Г., Охрана Ф., Плачек М., Толларова Б., Хала Я., Шленжак-Беловська Е. та інші дослідники й експерти. Як вже зазначалося вище, їх дослідження сконцентровані в основному у межах підтриманого ЄС проєкту «Інтеграція мігрантів за допомогою освіти» (MINTe).

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування уроків, які можна винести з досвіду ЄС та його посткомуністичних держав-членів Центральної та Східної Європи стосовно політики щодо українських вимушених мігрантів.

Виклад основного матеріалу. Отже, спираючись на аналітичні огляди у межах зазначеного вище проєкту MINTe, розглянемо які уроки винесли європейські дослідники з досвіду посткомуністичних країн ЦСЄ стосовно інтеграції мігрантів.

1. Режим тимчасового захисту негативно впливає на сталість міграційної політики. Швидка активація ДТЗ 4 березня 2022 р. і дієві способи, у які державні, громадські та приватні суб'єкти об'єдналися по всьому ЄС, щоб задовольнити початкові потреби в прийомі та ранній інтеграції тих, хто прибуває з України, справедливо отримали

високу оцінку. Режим тимчасового захисту (РТЗ) виявився успішним у забезпеченні негайного, екстреного реагування на потреби великої кількості вимушених мігрантів, які прибувають до ЄС [16].

Тим не менш, будучи за своєю суттю тимчасовим, РТЗ вже кілька разів поновлювався на короткі проміжки часу. Як показують результати національного дослідження MINTe, відсутність довгострокової визначеності щодо правового статусу українців, які прибувають до ЄС, затьмарює їхні майбутні перспективи та здатність будувати плани. В умовах триваючої повномасштабної війни в ЄС та його державах-членах вже відчувається помітна потреба в довгострокових стратегіях, що виходять за рамки ДТЗ [18, р. 2].

Як зазначають дослідники проєкту MINTe, у країнах ЦСЄ невизначеність щодо правового статусу українців була віддзеркаленням і продовженням короткострокових інтеграційних стратегій. Так, з одного боку, українські вимушені мігранти в Польщі та Чехії отримували вигоду від цільової, спеціальної політики, яка виділяла українців серед інших груп вимушених мігрантів, які не могли скористатися такими спеціальними заходами. З іншого – ці цільові заходи в переважній більшості були задумані як тимчасові, що відображає природу режиму тимчасового захисту. У Чеській Республіці, наприклад, термін дії останньої програми інтеграції, спеціально орієнтованої на українців, закінчився в березні 2025 р. [7]. Як більш стале рішення, в останньому звіті MINTe для цієї країни міститься заклик до включення українців у ширшу програму інтеграції мігрантів, особливо з огляду на те, що більшість із них уже перебувають у країні понад три роки, навіть якщо їхня присутність розглядається як тимчасова.

У Польщі, незважаючи на ухвалення конкретних цільових короткострокових стратегій, все ще не існує комплексної інтеграційної політики, яка б дала українським вимушеним мігрантам відчуття довгострокової безпеки [3]. Однак така довгострокова перспектива є вкрай необхідною, щоб заохотити вимушених мігрантів інвестувати у власну інтеграцію, наприклад, вивчаючи мову та культуру країни. Польський уряд і справді шукає рішення поза межами статусу тимчасового захисту. Наприклад, з квітня 2023 р. він дозволив, за певних умов, українським вимушеним мігрантам перейти до статусу тимчасового проживання терміном на три роки. Однак, як зазначають експерти, таке рішення вимагає досягнення компромісу між різними типами пільг, що надаються

в рамках різних статусів, і все ще є ситуативним за своєю природою, виключаючи також певні більш вразливі групи, зокрема людей похилого віку, які більше не працюють. Аналогічно, альтернативні статуси існують і в Чеській Республіці, але вони орієнтовані лише на осіб з вищими доходами, водночас обмежуючи їхній доступ до системи соціального забезпечення [7]. У нещодавньому спільному звіті аналітичного центру Cedos, Омбудсмена України та Ради Європи висловлюється занепокоєння [5], що люди з інвалідністю, люди похилого віку, а також самотні батьки досі перебували в особливо несприятливому становищі під час запровадження таких альтернативних схем.

Для порівняння, проєкт MINTE також досліджував ситуацію з вимушеними мігрантами в Ізраїлі. В цій країні вимушені мігранти поділяються на дві категорії: репатріанти («олім»), або українські та інші мігранти до Ізраїлю з єврейським походженням, які отримують ізраїльське громадянство після прибуття відповідно до Закону про повернення 1959 р., та решта біженців, які тікають з України від війни. Перша категорія – репатріанти – користується підтримкою Міністерства алії, і з моменту їхнього прибуття вони отримали ряд успішних цільових заходів [1]. З іншого боку, однак, висновки експертів MINTE показують, що українські біженці в Ізраїлі, чий статус менш захищений, ніж у репатріантів, стикаються з невизначеністю щодо свого майбутнього, так само як і вимушені мігранти, які прибули до держав-членів ЄС.

Загалом, більш ніж через три роки після початкової активації ПТІ, тимчасовий статус українців, переміщених в ЄС, схоже, також спричинив затягування короткострокового підходу до інтеграції, створюючи тягар як для приймаючих суспільств, так і для вимушених мігрантів [18, р. 4].

2. Міграційна політика ЄС та його держав-членів потребує переходу від жорсткого реагування на надзвичайні ситуації до довгострокової координації. Висновки MINTE також показують, що трактування прибуття українських вимушених мігрантів як тимчасової кризової ситуації створило проблеми з координацією довгострокових заходів реагування [18, р. 4]. Як показують попередні дослідження MINTE, невдовзі після початку війни, коли вимушені мігранти почали прибувати до країн ЦСЄ, громадянське суспільство та приватні суб'єкти швидко активізувалися, надаючи вкрай органам влади необхідну експертизу. Це було особливо важливо в контексті прикордонного реагування та заходів з ранньої інтеграції. У Чеській Республіці, наприклад, організації громадянського суспільства також проводили навчальні

тренінги у випадках, коли державним суб'єктам спочатку бракувало ноу-хау [7].

Експерти зазначають, що хоча це довело цінність багатосторонньої співпраці, відповідальність і координація загальних заходів реагування була розпорошена між державними та місцевими органами влади, громадянським суспільством і приватними суб'єктами. У Чеській Республіці, наприклад, відповідальність за координацію заходів, пов'язаних із прибуттям українських вимушених мігрантів, була розподілена між різними установами та органами [7]. Водночас, як зазначається у висновках проєкту MINTE, інтерес до координації діяльності, схоже, згас, а заходи також іноді здійснюються без проведення необхідної оцінки [18, р. 4].

Крім того, місцевий рівень вже давно визнаний ключовим для інтеграції. І в Чехії, і в Польщі інтеграційні центри були відкриті за підтримки Фонду Європейської Комісії з питань притулку, міграції та інтеграції (AMIF). Однак, з точки зору координації, обидві країни зіткнулися з проблемами, хоча і по-різному.

З одного боку, інтеграційні центри працюють у кожному з 14 регіонів Чеської Республіки з 2010 р. [7]. Хоча більшість з них перебувають у віданні Міністерства внутрішніх справ, іншими керує громадянське суспільство. Регіональні органи влади часто передають свої обов'язки з інтеграції мігрантів іншим суб'єктам. Проте, зважаючи на те, що у реагуванні на потреби українських вимушених мігрантів беруть участь багато різних суб'єктів, а відповідне законодавство, спрямоване на них, неодноразово змінювалося, країна визнала нагальну потребу в регіональних координаторах. І хоча з 2022 р. регіональні уряди стали більш залученими, лише 5 з 14 чеських регіонів призначили регіональних координаторів з питань інтеграції. Це, на думку експертів MINTE, відображає загальну обмежену готовність регіональних органів влади брати на себе більш активну роль [18, р. 4–5].

Крім того, у Польщі після початку війни росії проти України у 2022 р. планувалося відкрити 49 інтеграційних центрів за принципом «єдиного вікна». Однак протести на рівні місцевих громад поставили під сумнів, а в чотирьох випадках навіть завадили їхньому запуску [3]. Це також вказує на паралельну потребу добре інформувати широку громадськість про необхідність інтеграції, а також протидіяти дезінформації.

Нарешті, брак фінансування та людського капіталу для підтримки та координації успішних ініціатив також був відзначений як проблема в обох

країнах, особливо коли йдеться про місцеві ініціативи та ініціативи під керівництвом громадянського суспільства, як свідчать загальні висновки MINTE [18, р. 5].

Ще одне порівняння походить з Ізраїлю. Українські репатріанти і біженці, які оселилися в цій країні на територіях, що згодом постраждали від війни, яка спалахнула в жовтні 2023 р., були змушені знову тікати, ставши таким чином переміщеними особами вдруге. Саме в контексті цієї нової надзвичайної ситуації державні та місцеві суб'єкти знову мобілізувалися для надання різних добре скоординованих послуг, зокрема, у сфері поширення інформації [1]. Як зазначалося раніше, це особливо стосується українських репатріантів, які, однак, мають більш безпечний статус, ніж інші українські біженці. У більш широкому сенсі видається, що, незалежно від країни, надзвичайна ситуація сприяє кращій координації, яку, однак, може бути важко підтримувати в довгостроковій перспективі [18, р. 5].

Загалом, активна, швидка і часом спонтанна співпраця між багатьма зацікавленими сторонами мала вирішальне значення для первинного реагування на прибуття вимушених мігрантів до країн ЦСЄ. Однак за межами початкової надзвичайної ситуації відповідальність і координація подальших інтеграційних заходів стала розпорошеною між органами влади, громадянським суспільством і приватними суб'єктами. Це, на думку експертів MINTE ускладнює підтримання, оптимізацію або, за необхідності, повторення успіхів реагування у випадку майбутніх криз [18, р. 5].

Тому, видається життєво важливим забезпечити, щоб ноу-хау, напрацьоване в результаті складних багатосторонніх заходів реагування за останні кілька років, не було втрачено, а відповідальність за нього була взята на себе. Наголошується, що надзвичайно важливо створити інституційну пам'ять про те, що добре спрацювало, при цьому країни не повинні надмірно покладатися на тимчасові, спеціальні органи, створені лише в контексті реагування на надзвичайні ситуації, або на повну передачу функцій реагування громадянському суспільству та іншим суб'єктам [18, р. 5–6].

3. Масштаб цифрових та ІКТ-послуг, які доступні українським вимушеним мігрантам, має постійно зростати. Країни ЦСЄ, які, як зазначають експерти MINTE раніше відставали, відзначилися значним прогресом у розвитку онлайн-сервісів, доступних для мігрантів, під час пандемії COVID-19 та пізнішого прибуття людей з України з початком повномасштабної війни [17].

Проект MINTE детально дослідив цифрові навички вимушених мігрантів з України, а також цифрові та ІКТ-послуги, доступні для них у країнах ЦСЄ та Ізраїлі, в тому числі з точки зору інтеграції. Загалом проєкт виявив багато позитивних практик. Як свідчать висновки майбутньої публікації MINTE (Шленжак-Беловська Е. Єлінкова М., Белевська А., Аміт К. (ред.). «Технології та вимушена міграція: українські мігранти в Центральній та Східній Європі». Видавництво Routledge [18, р. 6]), вони включають онлайн-платформи, що допомагають українцям отримати доступ до офіційних державних послуг, такі як польська цифрова ідентифікація diia.pl [6], створена за зразком української системи електронного урядування. На рівні ЄС проєкт також відзначив вирішальну роль приватно-державного партнерства з мобільними операторами, яке дозволило забезпечити вимушених мігрантів безперервним зв'язком. У цьому контексті варто відзначити Спільну заяву операторів ЄС та України щодо допомоги біженцям з України залишатися на зв'язку [8].

Водночас, проблеми довгострокової координації виникають також у сфері поширення інформації та використання цифрових і ІКТ-рішень для допомоги вимушеним мігрантам. Наприклад, ініціативи, що спираються на партнерство з приватними суб'єктами, такими як мобільні оператори, були в основному успішними, але їх важче підтримувати після початкового реагування на надзвичайні ситуації [18, р. 6].

Що стосується інформаційних платформ, варто також зазначити, що відразу після початку війни з'явилася велика кількість спеціальних веб-сторінок. Початкова надмірність таких онлайн-ресурсів, однак, з часом призвела до дублювання інформації, а також до того, що багато платформ залишилися без оновлень через втому волонтерів. Це створює «цифрове сміття» [2] (дубльований і старий контент), який, у свою чергу, створює ризик плутанини.

Водночас і самі вимушені мігранти часто надають перевагу каналам, якими рідше користуються органи влади, таким як різні соціальні мережі та мобільні застосунки для обміну повідомленнями. Як випливає з висновків MINTE, це стосується й українських вимушених мігрантів, які обирають канали, що дозволяють вести діалог і пряму комунікацію, такі як Telegram. Однак ці додатки практично не використовуються офіційними державними суб'єктами. Це, своєю чергою, створює простір для дезінформації, яка часто поширюється неофіційними каналами [18, р. 7].

Нарешті, як зазначають експерти MINTE, важливо також розуміти, коли цифрові технології не є найкращим рішенням [18, р. 7]. Так, в Ізраїлі, поряд із низкою цифрових ініціатив на підтримку українських репатріантів і біженців, увагу приділяють комунікації з літніми мігрантами. Для цієї специфічної групи, яка вкрай мало користується онлайн-інструментами, інформація про надзвичайні ситуації стала доступною за допомогою прямого зв'язку, організованого муніципалітетами [1].

Як було показано вище, інтеграційна політика і практика, координація реагування на кризу та управління посткризовими потребами, а також цифрові послуги, що пропонуються для сприяння інтеграції вимушених мігрантів з України, помітно виграли б від менш ризикованого підходу. З огляду на це, постає питання про те, що ж відбувається за межами ЦСЄ і за межами тимчасового захисту.

Заклики до переходу від тимчасового підходу неодноразово лунали на рівні ЄС. У своєму листі від жовтня 2024 р., в якому визначаються пов'язані з міграцією цілі нового мандату Європейської Комісії [9], Президент Комісії Урсула фон дер Ляєн зазначила: «Ми повинні терміново разом обмірковувати подальші кроки, враховуючи власні потреби України, обмеження наших ресурсів і поважаючи права всіх залучених сторін. На основі цих роздумів Комісія зможе представити пропозиції, які забезпечать необхідну правову визначеність для продовження управління ситуацією так довго, як це буде необхідно. Комісія також вивчить шляхи підтримки держав-членів, які приймають велику кількість біженців з України».

В Програмі польського головування в Раді ЄС, яке тривало в період з 1 січня по 30 червня 2025 р., також наголошувалось на пріоритетності реагування на потреби бенефіціарів тимчасового захисту, які вже перебувають на території держав-членів ЄС [13]. Програма закликала додати до порядку денного ЄС обговорення «альтернативних рішень щодо тимчасового захисту для біженців війни з України з метою запобігання вторинним переміщенням».

Крім того, у березні 2025 р. 109 гуманітарних та громадських організацій підготували спільну заяву [12], в якій закликали ЄС рухатися до стабільних рішень стосовно переміщених з України осіб. У заяві наголошується на необхідності більш довгострокових рішень, ніж постійне продовження режиму тимчасового захисту. Водночас, у ній також відзначається паралельна необхідність продовження дії ТЗ ще на один рік, тобто

до березня 2027 р., для забезпечення ясності щодо майбутньої ситуації вимушених мігрантів, поки обговорюються довгострокові рішення. У заяві також підкреслено важливість продовження надання повної підтримки вимушеним мігрантам, гарантованої ДТЗ.

Дійсно, 4 червня 2025 р. Європейська Комісія опублікувала Пропозицію щодо рекомендації Ради ЄС про скоординований підхід до переходу від тимчасового захисту для переміщених осіб з України [14]. У ній Комісія пропонує продовжити режим тимчасового захисту ще на один рік, або до 4 березня 2027 р. У пропозиції також окреслено чотири комплекси заходів, спрямованих на 1) полегшення переходу від режиму тимчасового захисту до інших правових статусів до закінчення терміну його дії; 2) створення умов для реінтеграції в Україні; 3) забезпечення інформування вимушених мігрантів і 4) забезпечення координації, моніторингу та обміну інформацією між державами-членами ЄС і українською владою.

Що стосується першого набору заходів, то пропозиція Комісії рекомендує дозволити вимушеним мігрантам переходити від статусу ТЗ до інших національних правових статусів, включаючи дозволи на проживання на підставі роботи, освіти, наукових досліджень або сімейних обставин, а також довгострокове проживання. Дійсно, деякі держави, в тому числі Польща і Чехія [16], вже почали експериментувати з власними альтернативами ТЗ на національному рівні. Як зазначалося вище, поки що ці рішення здебільшого стосуються статусів тимчасового проживання на основі працевлаштування, а отже, виключають членів переміщеного населення, які можуть бути непрацездатними [15]. Тому, вважають експерти MINTE, важливо забезпечити, щоб усі групи вимушених мігрантів, у тому числі вразливі групи населення, могли врегулювати свій статус за допомогою альтернативних шляхів, які не змушують людей жертвувати доступом до певних прав [18, р. 8].

З огляду на вищезазначене, експерти MINTE розробили низку рекомендацій [18, р. 12–15] щодо виходу з режиму тимчасового захисту та забезпечення справедливого, довгострокового перебування та інтеграції українських вимушених мігрантів в ЄС. Наведемо ключові з них:

1. ЄС має застосувати більш амбітний підхід, ніж той, що викладений у рекомендації від 4 червня 2025 р., щоб додатково заохочувати та допомагати окреслити спільний правовий режим після завершення дії ТЗ. Це дозволить уникнути

створення клаптикової тканини з різних рішень по всьому ЄС. Новий спільний режим також має бути розроблений з урахуванням довгострокової інтеграції вимушених мігрантів.

2. У разі, якщо спільний режим не буде розроблений, ЄС має розробити детальні вказівки та рекомендації щодо переходу від статусу ТЗ до інших статусів, а також з метою довгострокової інтеграції. Такі детальні рекомендації мають бути надані для всіх альтернатив, запропонованих Комісією у своїй пропозиції від 4 червня, включаючи національні правові статуси, «омнібусні» дозволи або дозволи згідно з відповідними директивами ЄС.

3. У державах-членах, де національні уряди вже пропонують альтернативи режиму ТЗ, такі як надання дозволів на тимчасове проживання, ЄС має сприяти тому, щоб подібні рішення були доступні для всіх українських вимушених мігрантів, включаючи вразливі групи та тих, хто не може легалізувати своє перебування через поточну зайнятість, навчання або сімейні обставини.

4. Базувати всі рекомендації на передовому досвіді та уроках, отриманих у різних державах-членах ЄС, з особливим акцентом на країнах, які прийняли найбільшу кількість українських вимушених мігрантів, таких як Польща та Чеська Республіка. Водночас, слід також враховувати висновки, зроблені з досвіду реагування ЄС на попередні міграційні хвилі. Активно відстежувати та ділитися подальшими уроками, отриманими під час майбутнього переходу від ТЗ у державах-членах ЄС, у тому числі за допомогою постійного зворотного зв'язку з українськими вимушеними мігрантами та українськими установами.

5. Гарантувати, що добровільне повернення не буде наперед розглядатися як бажане рішення. Забезпечити, щоб схеми добровільного повернення були гнучкими, де це необхідно, циклічними та чутливими до індивідуальних обставин

вимушених мігрантів. Розробляти їх відповідно до найкращих практик, підтверджених дослідженнями в рамках майбутніх кампаній з добровільного повернення, та за безпосередньої участі українських вимушених мігрантів.

Висновки. Таким чином, наскрізною рисою висновків проєкту «Інтеграція мігрантів через освіту» (MINTe) є те, що тимчасовий характер статусу захисту українських вимушених мігрантів створив невизначеність щодо їхнього майбутнього в ЄС, яка неминуче насувається. Ця невизначеність, у свою чергу, перешкоджає сталості успішних інтеграційних ініціатив, їх належній координації, а також бажанню розробляти довгострокові інтеграційні стратегії та політику. Заклики до більш довгострокового і стабільного підходу неодноразово лунали в ЄС. У зв'язку з цим, на початку червня 2025 р., через понад три роки після початкової активації Директиви про тимчасовий захист, Європейська Комісія опублікувала довгоочікувану пропозицію щодо рекомендації Ради ЄС про відмову від тимчасового захисту. У світлі цього, у межах проєкту MINTe запропоновано подальші поради щодо переходу до довгострокових інтеграційних рішень, особливо у випадку вимушених мігрантів, які вирішили залишитися і повністю розкрити свій потенціал в ЄС. У зв'язку з вищезазначеним, перспективними напрямками подальших досліджень політики ЄС та його держав-членів щодо інтеграції українських вимушених мігрантів можуть бути такі: розроблення та імплементація довгострокових національних стратегій інтеграції вимушених мігрантів; актуальні виклики та перспективи застосування цифрових інструментів ІКТ-рішень, що пропонуються особам, які отримали тимчасовий захист; перспективи гармонізації прав і послуг, доступних вимушеним мігрантам, що перебувають у різних національних правових статусах.

Список літератури:

1. Amit K. MINTe Policy Brief II: Digital Spaces, Skills and Competencies of Ukrainian Forced Migrants in Israel. 2025. URL: <https://surl.li/fyamys> (Last accessed: 09.09.2025).
2. Benton M. Migration Policy Institute (MPI) (20 June 2019) Digital Litter: The Downside of Using Technology to Help Refugees. URL: <https://surl.li/mtwffs> (Last accessed: 12.07.2025).
3. Bielewska A., Ślęzak-Belowski E. MINTe Policy Brief II: Digital spaces, skills and competencies of Ukrainian forced migrants in Poland. 2025. URL: <https://surl.li/pptiak> (Last accessed: 09.07.2025).
4. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. *OJ L 212*. 7.8.2001. P. 12–23. URL: <https://surl.li/rtalty> (Last accessed: 09.07.2025).
5. Forced Displacement Abroad. Cedos, Ombudsman of Ukraine, Council of Europe (CoE). 2025. URL: <https://surl.li/acmwis> (Last accessed: 09.07.2025).

6. Introduction: genesis and significance of Diia.pl. URL: <https://diia.pl/eng.html> (Last accessed: 12.07.2025).
7. Jelínková M., Hála J. MINTE Policy Brief II: Designing Migrant Integration Policies in the Czech Republic in the Context of Forced Ukrainian Migration. 2025. URL: <https://surl.lu/kmwlfq> (Last accessed: 09.07.2025).
8. Joint Statement by EU and Ukrainian Operators to Help Refugees from Ukraine Stay Connected. European Commission. 5 April 2022. URL: <https://surl.cc/wfvlrr> (Last accessed: 12.07.2025).
9. Letter by European Commission President Ursula von der Leyen. Politico. 14 October 2024. URL: <https://surl.li/nhzrzc> (Last accessed: 12.09.2025).
10. Migrant Integration Through Education (MINTE). URL: <https://surl.lu/ixzplq> (Last accessed: 09.07.2025).
11. Migration Policy Group (MPG) URL: <https://surl.li/blqeni> (Last accessed: 09.07.2025).
12. MPG and 100+ NGOs urge EU action for long-term solutions for displaced Ukrainians. Migration Policy Group (MPG). 4 March 2025. URL: <https://surl.lu/obhwpw> (Last accessed: 12.07.2025).
13. Polish Presidency of the Council of the EU. Programme of the Polish Presidency of the Council of the European Union. 2025. URL: <https://surl.cc/qgcزدt> (Last accessed: 12.07.2025).
14. Proposal for a Council Recommendation on a Coordinated Approach to the Transition out of Temporary Protection for Displaced Persons from Ukraine. European Commission. 4 June 2025. URL: <https://surl.li/pusfpq> (Last accessed: 09.07.2025).
15. Vaitovich V. OP-ED: The EU is stretching the limits of the Temporary Protection Directive beyond 2025, but is it enough? European Council on Exiles and Refugees (ECRE). 14 June 2024. URL: <https://surl.li/ioevkj> (Last accessed: 12.07.2025).
16. Wagner M. Phasing Out Temporary Protection? Shaping EU Policies through National Experiences. International Centre for Migration Policy Development (ICMPD). 4 March 2025. URL: <https://surl.li/ilotha> (Last accessed: 09.07.2025).
17. Yilmaz S. MINTE Policy Brief I: Promoting Digital Inclusion of Migrants and Refugees in the EU. 2024. URL: <https://surl.li/oopvac> (Last accessed: 12.07.2025).
18. Yovova G. Policy brief: From temporary protection to lasting integration – lessons from Central and Eastern Europe, and EU recommendations. Migration Policy Group (MPG). 10 June 2025. URL: <https://surl.cc/senocp> (Last accessed: 08.07.2025).

Mykulenko M. V. EU POLICY ON THE TEMPORARY PROTECTION OF UKRAINIAN FORCED MIGRANTS: LESSONS FROM POST-COMMUNIST MEMBER STATES IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE

The article examines the integration policies, strategies and coordination of emergency responses offered to Ukrainian forced migrants granted temporary protection in post-communist EU member states in Central and Eastern Europe, particularly Poland and the Czech Republic, as well as Israel. The main focus is on analysing the results of the European researchers' project, 'Integration of Migrants through Education' (MINTE), which examined integration strategies and policies at national and local government levels. Numerous examples of best practice in the reception and early integration of people affected by Russia's war against Ukraine were identified during these studies. However, the researchers concluded that the temporary nature of the protection status of Ukrainian forced migrants creates uncertainty about their future in the EU. This uncertainty hinders the sustainability of successful integration initiatives and their proper coordination, as well as the willingness of EU member states to develop long-term integration strategies and policies. In response to growing uncertainty and worsening integration issues for Ukrainian forced migrants, the European Commission published a long-awaited proposal for an EU Council recommendation on the termination of temporary protection in early June 2025. This article presents key recommendations from MINTE project experts on how the EU and its member states can withdraw from the temporary protection regime while ensuring the fair, long-term residence and integration of Ukrainian forced migrants in the European Union. The article also suggests promising areas for further research on this issue, including the development and implementation of long-term national integration strategies for forced migrants, the challenges and prospects of using digital ICT-solutions for persons granted temporary protection, and the harmonisation of rights and services for forced migrants with different national legal statuses.

Key words: EU migration policy, long-term integration of migrants, national strategies for the integration of migrants, status of Ukrainian forced migrants, management of post-crisis needs of migrants.

Дата надходження статті: 01.10.2025

Дата прийняття статті: 10.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025